

ȘCOLI ȘI DASCĂLI

Institutele Unite – veche școală particulară model

În Iașul celei de-a doua jumătăți a sec. al XIX-lea, exista, în paralel cu învățământul de stat, o rețea numeroasă și importantă de școli particulare. *N. Iorga* în a sa *Istorie a învățământului românesc* spune: *După 1864, în urma „Legii instrucțiunii publice”, școala particulară ia un alt caracter. Ea intră, cu program românesc și limbă de propunere românească, pe mâna Românilor și a celor mai distinși dintre profesorii români.* Importante date privind locul și rolul școlilor particulare din Iași se găsesc în monumentală carte *Orașul Iași - monografie istorică și socială, ilustrată a istoricului N.A. Bogdan* cât și în alte surse. Dintre școlile de atunci amintim: *Institutul de Domnișoare (Institutul Humpel), Institutul Pedagogic, Sacré-Coeur, Reuniunea Femeilor Române* ș.a.

Una dintre aceste școli cu un loc de frunte în ierarhia și elita așezămintelor de învățământ a fost **Institutele Unite**, care timp de 41 de ani, începând cu 1866 și până în 1907, a jucat un rol important în peisajul cultural al Iașului.

În 1866 s-a înființat primul liceu particular din Iași, **Institutul Academic**, care a funcționat la început într-un local din str. Sf. Haralambie. Această școală particulară de băieți a fost înființată de un grup de tineri profesori de la Universitate și de la școlile secundare din Iași. Printre fondatorii și profesorii școlii amintim pe *Grigore Cobălcescu, Petru Poni, Neculai Culiianu, Ioan Melic, Ștefan Vârgolici*, la care s-au alăturat ulterior și alți profesori de prestigiu.

În 1869, *N. Culiianu, P. Poni, I. Melic, P. Paicu* și *I. Ciurea* cumpără proprietatea logofătului *Alecu Mavrocordat*, mare demnitar în Țara Moldovei, de la un descendent al său, *Dimitrie Mavrocordat*; terenul cu casele și toate construcțiile aferente este situat între străzile (actuale) *M. Kogălniceanu, N. Bălcescu* și *Sărărie*. Clădirea veche

a familiei Mavrocordat s-a identificat cu istoria și frământările țării și era cunoscută în epocă sub numele de „Curtea domnească din Sărărie” , întrucât a fost reședința a doi domnitori - este drept efemer -, Alexandru Moruzi și Mihail Suțu. Tot în această casă s-a semnat la 9 ianuarie 1792 pacea de la Iași, după războiul ruso-austro-turc din 1787-1792, prin care Rusia își extinde hotarele până la Nistru.

Această clădire veche, cu un bogat trecut istoric, va fi din 1869 noul local al Institutului Academic și va rămâne fără întrerupere până în zilele noastre un spațiu dedicat învățământului și educației.

În anul 1879 **Institutul Academic** fuzionează cu o altă școală particulară similară, **Liceul Nou**, fondată în 1870, luând o nouă denumire - **Institutele Unite**. Acest așezământ școlar de băieți cuprindea toate ciclurile de învățământ: un curs primar de patru ani și altul secundar (curs inferior sau gimnazial și curs superior - liceul). Cursul liceal dispunea de două secțiuni, una pentru învățământul clasic și alta pentru cel modern, la care se mai adăugau clasele preparatoare destinate pregătirii bacalaureatului și prezentării la examenul de admitere la Școala Militară, ce funcționa în actuala clădire a Spitalului Militar din Iași. Scopul acestei școli fiind buna pregătire în vederea absolvirii examenului de bacalaureat, cât și admiterii la Liceul Militar.

Institutele Unite au avut epoca lor de glorie datorită corpului profesoral de elită dar și foarte buneii organizări. Mărturiile vremii vorbesc despre ordinea, disciplina, spiritul de muncă și de emulație din rândul elevilor, această atmosferă prielnică studiului datorându-se autorității și înaltului profesionalism al dascălilor săi, remarcabile personalități ale vieții culturale românești. Dintre iluștrii profesori ai Institutelor Unite amintim câteva nume: *Titu Maiorescu* - profesor de literatură și filosofie, *Petru Poni* - profesor de chimie și fizică, *Grigore Cobălcescu* - profesor de științele naturii, *A.D. Xenopol* - profesor de istorie, *Ștefan Vârgolici* - profesor de limba latină, *Aron Densușianu* și *Alexandru Philippide* - profesori de limba și literatura română, *Neculai Culianu* - profesor de matematică, *State Dragomir* - profesor de retorică și oratorie, *Grigore Mezincescu* și *Eduard Caudella* - profesori de muzică, precum și *Mihai Eminescu* - profesor de limba germană și logică. Toată această pleiadă de profesori au format mintea și sufletul a numeroase generații de tineri care ulterior s-au afirmat în viața socială și culturală a țării. În spațiul acestui articol, ne vom referi la activitatea a numai trei dintre ei.

Ioan M. Melik (sau **Melic**) este unul dintre membrii fondatori ai Institutului Academic și director al acestuia și al Institutelor Unite. A fost considerat de către foștii săi elevi „părintele intelectual și moral” al multor generații de tineri. A dat dovada unui deosebit spirit de organizare și administrare a întregului proces de învățământ. Preciziunea măsurilor luate, punctualitatea, perseverența și conștiinciozitatea au fost principii de bază în întreaga sa activitate de director. A fost profesor de calcul diferențial și integral la Facultatea de Științe a Universității din Iași și a făcut parte din Junimea.

Neculai Culianu, membru fondator al Institutului Academic, a fost o personalitate proeminentă a Iașului cultural de odinioară. Ca profesor și director la Institutele Unite s-a impus prin seriozitate, înaltă ținută intelectuală, modestie și generozitate. A fost decan al Facultății de Științe și rector al Universității din Iași și membru corespondent al Academiei Române. A făcut parte din societatea Junimea. Este fondator

al revistei *Recreații Științifice*, prima revistă științifică din țară adresată tineretului.

Mihai Eminescu a fost profesor de limba germană doar un semestru, în anul școlar 1874-1875, dar prin prestigiul pe care-l avea se bucura de stima și respectul tuturor. În același timp predă și orele de logică ținute de A.D. Xenopol, alcătuind totodată și cursul pe care-l ținea în lipsa manualului școlar.

Ca profesor revărsa un farmec deosebit. Forța lui de pătrundere se îmbina cu bogăția de idei și cu modul cum știa să le aducă la puterea de înțelegere a auditorilor. Mărturiile vremii spun că era deosebit de sever cu elevii, în special cu notarea acestora, ceea ce a generat un incident cu aceștia în mai 1875 - povestit cu mult haz de memorialistul *Rudolf Suțu* în atractiva sa monografie *Iași de odinioară*. Printre autorii acestui episod se numără și elevii *Constantin Mille* și *Gheorghe Morțun*, care peste ani vor avea un rol important în publicistica ieșeană de stânga.

Mulți dintre cei care au urmat cursurile acestei școli model au devenit ulterior, datorită culturii solide căpătate, personalități importante în viața culturală și socială a țării. Menționăm doar pe câțiva dintre ei: *A.D. Xenopol* - istoric, *State Dragomir* - actor și profesor la Institutul de Arte Dramatice din Iași, *Constantin Buzdugan* - magistrat (a fost unul din cei trei regenți din România în perioada 1927-1930), *Gheorghe și Grigore Buțureanu* - profesori, *Mihai Carp* - profesor de limba română la Liceul Internat (azi Colegiul Național „Costache Negruzzi”) și mulți alți profesori de mare prestigiu la diferite licee din Iași.

Dând Iașului și țării asemenea absolvenți timp de 41 de ani, această școală a fost un centru luminos de cultură, servind drept pildă tuturor școlilor similare înființate după 1866 în Iași și în întreaga țară. Un astfel de exemplu ni-l oferă *Institutul de Domnișoare (Institutul Humpel)*, pension de fete patronat de „Societatea ortodoxă a femeilor române”, înființat în 1872 de profesorii asociați ai Institutului Academic. Aici se făceau studii primare și liceale, directoare fiind Emilia Humpel, sora lui Titu Maiorescu, deosebit de competentă și autoritară - profesor de limba și literatura română.

Dobândind în cei 41 de ani de existență statutul de adevărat centru al învățământului preuniversitar ieșean de tip privat, **Institutele Unite**, luminând mintea și cugetul a numeroase generații, au contribuit la prestigiul cultural al Iașului.

„Curtea domnească din Sărărie”, devenită local de școală pentru Institutele Unite prin actul caritabil al unor inimoși cărturari ai Iașului, este închiriată în 1909 de *Școala Secundară de Fete „Oltea Doamna”*, al cărei local nou din incinta Mănăstirii Golia fusese distrus de un incendiu chiar în acel an. Se deschide astfel o nouă pagină a istoriei acestui așezământ. În 1920 clădirea devine proprietatea noii instituții prin străduința vrednicei sale directoare, *Tereza Strățilescu*. La vechea clădire, consolidată și restaurată pe parcursul anilor, s-au adăugat noi spații de școlarizare și cămine. Insuși numele acestei instituții școlare trece prin mai multe schimbări, potrivit cu vremurile. Astăzi, pe aceste vechi locuri se ridică *Colegiul Național „Mihai Eminescu”* care, mândru de trecutul devenirii sale, este ancorat și implicat în prezent cu un corp profesoral competent, garanție sigură a succeselor care vor urma.

Prof. Olga DIACONU
Colegiul Național „Mihai Eminescu”, Iași